

Stortinget. Erklæringsdebatten 31. oktober 1973.

Statsminister Trygve Bratteli.

Neppe noen hadde ventet at valget skulle gi Stortinget en slik partimessig sammensetning som det som nå har begynt sitt arbeid. Det har skapt en politisk situasjon som ikke er enkel for noen av de partier som er representert her. Det legger et ansvar på alle partier.

Med 62 representanter fra Arbeiderpartiet og 16 fra Sosialistisk Valgforbund er det i dette Storting ikke noe grunnlag for en borgerlig regjering. Heller ikke om en regner Anders Langes parti som element i en borgerlig blokk.

Slik både Arbeiderpartiet og Sosialistisk Valgforbund i offentlige erklæringer har definert denne situasjon, kunne det nå bare bli en mindretallsregjering av Arbeiderpartiet. Jeg er fullt oppmerksom på de vansker som møter en slik mindretallsregjering. Arbeiderpartiet er rede til å ta dette ansvar og forutsetter at andre demokratiske partier i Stortinget også er rede til å ta det ansvar denne særlige situasjon krever.

Arbeiderpartiet søker i denne situasjon ikke noen fast avtalt eller kontraktmessig generell støtte fra noe annet parti. Det ville neppe for noen være en hensiktsmessig form.

Det er gjort klart i erklæringen at Regjeringen i sin praktiske politikk vil legge til

grunn Arbeiderpartiets arbeidsprogram for perioden 1974-77, og at partiets 10-punktprogram vil bli gjennomført i samsvar med den oppsatte tempoplan.

På dette grunnlag vil Regjeringen legge fram sine forslag for Stortinget. Vi er ganske oppmerksom på at Arbeiderpartiet alene ikke kan få forslag vedtatt i dette Storting. Vi vil derfor søke samarbeid med Stortinget for å fremme vår politikk. I vårt parlamentariske system vil Stortingets komiteer være vel egnet til å klarlegge de løsninger det kan være flertall for i dette Storting.

Vi er også klar over at ingen mindretallsregjering har noen varig livsforsikring. Det har heller ikke denne. Arbeiderpartiets fundamentale oppgave er å fremme de store folkegruppers interesser. I den enkelte tidsperiode er det en vurderingssak om dette best kan gjøres i regjeringsposisjon eller i opposisjon. Slik Stortinget er sammensatt etter valget baserer vi oss på at dette best kan skje med Regjeringen og dens muligheter for ledelse. Men vi har erfaringer for at en slik situasjon kan forandre seg.

Stortingsvalget avdekket mange politiske strømninger, og delvis en uro som gjør seg gjeldende over hele verden. Vi har med stort alvor spesielt merket oss den betydelige splittelse som er oppstått i arbeiderbevegelsen. En må tilbake til 1945 for å finne en splittelse av tilsvarende bredde.

Dette er en ulykke både for arbeiderbevegelsen og for den demokratiske utviklingen i landet vårt. Jeg tror ikke denne splittelse vil bli varig. Arbeiderpartiet vil stille seg som et mål at den igjen kan overvinnes. Splittelsen selv vil stadig på ny gi påminnelser om den svekkelse den fører med seg. Det er en lekse de store folkegrupper vil lære, og dermed modne en samling av de krefter som bygger på den demokratiske sosialismen.

Dette storting må basere seg på de grupper som nå finnes her. Regjeringen og dens parti vil ta sikte på å nytte mulighetene så godt det er råd for å fremme en langtidsutvikling i de store folkegruppers interesser.

Fra ulike hold blir det gjennom presse og på annen måte satt fram til Regjeringen og Arbeiderpartiet spørsmål som tar sikte på å provosere fram erklæringer som avskjærer Regjeringen støtte fra snart den ene, snart den annen gruppe. Vi akter ikke å la oss påvirke av slike provokasjoner. De enkelte grupper i Stortinget får selv i sitt praktiske arbeid i Stortinget plassere seg i forhold til Regjeringens konkrete forslag.

Tiden har gitt varsler om å stå vakt om grunntrekkene i det en kaller velferdssamfunnet og om den demokratiske utvikling. Det er grunnlaget for det videre arbeide vi nå skal ta fatt på.

Splittelsen og den forbigående svekkelse av arbeiderbevegelsen har gitt nytt mot til konservative og også til rent reaksjonære strømninger. Det har blant annet ført til nye bombastiske framstøt fra organisasjonen Libertas. Dette selskap av private maktkonsentrasjoner, av de nedarvede privilegiers og store privatformuers riddere, mener å spore muligheter for reaksjonære framstøt. Det er liten grunn til å la seg skremme av disse trompetstøt, men vi skal heller ikke overse de dystre varsler. Det er bare en sterk og samlet demokratisk arbeiderbevegelse som er den sikre garanti for en fortsatt utvikling på velferdssamfunnets, på solidaritetens og demokratiets grunn.

Utenriksministeren skal om noen dager gi Stortinget en redegjørelse som vil bli gjenstand for et eget ordskifte. Jeg går i dag derfor ikke i noen bredde inn på den sak. Likevel finner jeg det rett i samsvar med Arbeiderpartiets program og Regjeringens erklæring å presisere et par hovedpunkter.

Regjeringen vil føre videre hovedlinjene i Norges utenriks- og sikkerhetspolitikk.

Det blir stadig mer klart at mange sentrale samfunnsoppgaver bare kan løses effektivt i et nært samarbeid mellom nasjonene. Det gjelder blant annet tiltak mot forurensninger, vern om

miljø og ressurser. Grunnleggende økonomiske problemer, blant annet de urovekkende stabilitetsproblemene, kan bare løses bedre ved et økende internasjonalt samarbeid. Vi ser nettopp nå skremmende eksempler på hvordan landene eksporterer til hverandre en inflasjon, som ikke noe enkelt land mestrer på en tilfredsstillende måte. Samarbeidet med utviklingslandene må føres videre.

Som hittil må vårt land støtte F.N.'s mangeartede virksomhet som en verdensomspennende fredsskapende organisasjon. Mange tragiske begivenheter har etterlatt pessimisme om F.N.'s fredsskapende evne. Men av og til demonstreres F.N. som et nyttig verktøy i håndteringen av bestemte slags konflikter, som nå i den farlige striden i Midt-Østen.

Norge skal fortsatt basere sin sikkerhetspolitikk på medlemskapet i NATO, samtidig som Norge innen organisasjonen aktivt skal arbeide for avspenning, rustningskontroll og nedrustning. Regjeringen vil i inneværende år nedsette en komité eller kommisjon til å foreta en aktuell utredning og vurdering av hovedspørsmål i norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk. Det er nyttig fra tid til annen å foreta en grundig vurdering av vårt lands sikkerhet i en urolig verden.

Vårt land har ingen vanskelige bilaterale problemer med Sovjetsamveldet eller de østeuropeiske land, og vi vil fortsatt gå inn for å styrke de

økonomiske og politiske forbindelser med disse land.

I handelspolitikken med De Europeiske Fellesskap vil Regjeringen bygge på den handelsavtale som er inngått, og som er godtatt av E.F. og av et enstemmig storting.

Regjeringen har nå i starten måttet legge hovedvekten på arbeidet med statsbudsjettet og saker som Stortinget skal behandle før jul. Finansministeren vil fredag legge fram i Stortinget den nye regjerings forslag som gjelder statsbudsjettet og nasjonalbudsjettet. Deretter vil Regjeringen fortsette sitt arbeid på det politiske grunnlag som er presisert i erklæringen.

Et betydelig arbeid vil måtte legges på den stadig urovekkende stigning i prisene. Det er her begrenset trøst i det forhold at dette er like ille og delvis verre i mange andre land. De prognoser for den nærmeste prisutviklingen, som vi overtok ved regjeringsskiftet, er alarmerende. Det treffes nå forberedelser til en bred behandling av dette i Regjeringen i nær framtid. Under dette vil Regjeringen ta nødvendig kontakt med Stortinget og med de store interesseorganisasjonene. Det synes som inflasjonen vil bli det mest bekymringsfulle saksområde i de nærmeste måneder. Det vil derfor påkalle sentral oppmerksomhet så vel for Regjering og

Storting, som for de store organisasjonene.

Ellers synes konjunkturutsiktene å være gode, og sysselsettingen generelt gir ikke grunnlag for særlige bekymringer. Det har i senere tid imidlertid meldt seg visse forvarsler, som sammen med erfaringer fra andre land, bør møtes med stor vaksomhet.

Alle som har fulgt virkningene av utdanningsekspløsjonen i siste generasjon er klar over, at det kan oppstå skjevheter mellom utdanning og læring - og det samfunn som skal gi arbeidsplasser. Dette vil være et grunnproblem i kommende samfunnsplanlegging, så vel av arbeidsplasser som av utdanning.

Visse tegn førte til at Arbeidsdirektoratet satte i verk en del undersøkelser om unge menneskers muligheter for sysselsetting. Tallene er nå ikke alarmerende, men de er heller ikke oppmuntrende. Og dette problemet må angripes i tide.

Relativt er det flere ledige mellom 16 og 24 år enn i hele folket. Et trekk ved de fleste ledige unge er at de har liten utdanning. Særlig er det her grunn til å være oppmerksom på grupper mellom 16 og 19 år. Det er viktig å sette i verk tiltak for å hindre at dette blir et problem av noe omfang.

Regjeringen vil legge stor vekt på en avklaring av de mangeartede problemer som

foreligger ved den videre utviklingen på den norske kontinentalsokkelen. Den vil her følge de prinsipielle retningslinjer som Stortinget alt har trukket opp. Hovedoppgaven er å sikre en planfast og rasjonell utnyttelse av en viktig naturressurs, på en måte som tjener hele folkets interesse både i dag og i framtiden. Dette vil bli lagt til grunn ved tildeling av konsesjoner.

Det er i norsk interesse å unngå all spekulasjonspreget virksomhet både av utenlandske og norske interessenter. Norsk lov gjelder, og norske myndigheter skal ha en fast styring av denne utvikling. Det kan komme flere parter inn i dette ved siden av den norske stat og Statens oljeselskap. Staten bør søke slikt samarbeid med parter som ikke har vansker med å forstå at det avgjørende ord om hovedplaner og tempo i utnyttelsen av en norsk naturressurs, må ligge klart i norske myndigheter og i siste instans i Norges Storting.

Regjeringen vil føre videre demokratiseringen av samfunnet på alle felter. Dette er et av de positive trekk i en samfunnsutvikling som ikke minst i internasjonal målestokk ellers er preget av ganske motstridende tendenser. Det har i de senere år vært en gledelig økt interesse blant alle lønntakere for demokrati på arbeidsplassen. Alle skal være med og øve innflytelse på de forhold som bestemmer deres hverdags tilværelse.

Det er i lys av dette vi også må se de forslag Arbeiderpartiet har tatt opp når det gjelder banker og finansinstitusjoner. De eksisterer i en form fra fortiden, og er blitt stående igjen som de mest typiske eksempler på sterke private maktkonsentrasjoner.

De ideer Arbeiderpartiet har gitt form i sitt program, er i store deler av disse interessegrupper tatt opp på en dogmatisk og lite praktisk måte. Vi arbeider ut fra den forutsetning og med det mål at alle vesentlige sider av samfunnslivet etter hvert skal bli stadig mer preget av demokratiske former for samliv og styring. Ut fra dette syn er det svært lite tenkelig at de store banker og finansinstitusjoner i all framtid skulle kunne fortsette ganske upåvirket av denne brede og generelle demokratiseringstendens. Jeg føler meg overbevist om at det ikke vil gå særlig lang tid før denne demokratiseringslinje også på dette område vil ha bred tilslutning i en stor del av det politiske miljø. Vi vil her få en utvikling av samme slag som det vi kjenner fra det norske statsbanksystemet. Etter noen tid er det bare mer hardkokte konservative krefter som prøver å stanse en naturlig utvikling.

Vi vil imidlertid her søke en form som styrer utenom en annen ulempe. Som demokratiske sosialister er vi ikke interessert i at private maktkonsentrasjoner skal bli erstattet

av et sentralisert statlig byråkrati, slik en også kan se det i mange land. Vi tar sikte på et variert og desentralisert system av selvstendige banker, som omorganiseres til demokratiske samfunnsinstitusjoner. I løpet av vinteren vil Regjeringen legge fram en stortingsmelding som trekker opp de prinsipielle hovedlinjer i en slik demokratisering av forretningsbankene. Når Stortinget har tatt standpunkt til prinsippene, vil arbeidet fortsette med de praktiske tiltak.

Et annet felt hvor tempoet i den demokratiske utviklingen er svært langsomt, gjelder kvinnens stilling på de fleste områder i samfunnslivet. Her i Stortinget er de denne gangen flere enn før, men det er fortsatt langt fra likestilling. Jeg er beredt til å høre kritiske røster i samband med den regjeringsdannelse som nettopp har funnet sted. Jeg aksepterer denne kritikk. Sentrale politiske organer er her likevel mere symboler på en tilstand en finner i det meste av norsk samfunnsliv. Som nevnt i vårt program, vil Regjeringen sette i verk en rekke tiltak for å sette større fart i kvinnens likestilling.

Like viktig er arbeidet for økt likestilling mellom ulike yrker og sosiale grupper, der nedarbet forskjell i vilkår og inntekter også er utrolig seiglivet.

I løpet av denne stortingsperioden bør vi gjennomføre 40 timers og fem dagers arbeidsuke. For skiftarbeidere og andre med ubekvem arbeidstid bør det iverksettes spesielle tiltak. Den ukentlige arbeidstid må settes til 38 timer for helkontinuerlig skiftarbeide.

Regjeringen vil legge fram de forslag til skattelettelser som Arbeiderpartiet formet før valget. Det må alltid være et klart siktemål for den økonomiske og sosiale politikken, at byrder og goder blir rimelig og rettferdig fordelt. Dette gjelder også fordelingen mellom den yrkesaktive befolkningen med vanlige inntekter og andre grupper. De skjevheter som her har oppstått, må rettes opp.

Samtidig vil jeg som demokratisk sosialist sterkt advare mot tidens reaksjonære tendens til å hisse enkeltmennesker opp til en fiendtlig holdning til samfunnets fellesskap. Det er bare gjennom et bredt fellesskap det kan formes et økonomisk og kulturelt miljø som gir det enkelte menneske sosial trygghet og muligheter for menneskelig frihet og utfoldelse. Resultatet av generasjonenes kamp leses ikke i første rekke ut av lønnsindeksen - heller ikke av reallønnsindeksen. De store sosiale framsteg avleses i første rekke i det fellesskap som gir miljøet for vår tilværelse.

Den særegne politiske utviklingen de siste par år har gitt det demokratiske samfunn en del klare varsler som vi skal gi akt på. Heller ikke et relativt godt utviklet velferds-samfunn kan leve videre på minner og rutiner. Et folk trenger mål og mening med sin tilværelse.

Påminnelser fra mange kanter av verden forteller oss stadig på ny betydningen av at demokratiets vunne skanser blir effektivt hevdet. Men samtidig er det nødvendig at målsettingen for den videre omforming av samfunnet blir klarere formulert. Og når det er gjort, må forandringene bli ført fram i et tempo som kan overbevise de store folkegrupper om at vi er på veg til et bedre og mer rettferdig, et mer menneskelig samfunn.